

פרד"ס כיבוד דוד

מס' 92

ע"ש דוד שלמה בן ריבה ז"ל
ראש-הכולל הרב אורי פולק שליט"א

שבת פסח- הסדר ותיקון

קדש ורחץ: אפשר לרמוז בס"ד, קדש עצמך בלימוד התורה שהיא קודש, ובזה תרחץ מן העוונות, כי כל הקורא בפרשת עולה כאילו הקריב עולה וכו'.

כרפס יחץ: שצריך לצרף בתיקון עצמך עם התורה מצוות הצדקה והחסד, וזהו כר, לשון השפעה ופרנסה, על דרך שאמרו רבותינו ז"ל: זכר, זה כר, בא ככרו עמו, שנאמר: שלחו כר. פס, כלומר אם כר שלך הוא מעט כפסת יד, עם כל זה יחץ, תחלקנה לתת ממנה צדקה. גם כרפס רמז לענווה. יחץ, שתחשוב תמיד עצמך שקול, חצי חיוב וחצי זכות.

מגיד רחצה: רמז שתוכיח לבני אדם לרחוץ מן עוונותיהם, שאין העולם מתקיים כי אם על ידי התוכחות, יען שאם הצדיק אינו מוכיח לאחרים, לא תועיל צדקתו להגן בעדו ולא בעד אחרים.

מוציא מצה: אם תרצה להוכיח ולהיות מגיד על הרחיצה, צריך שתוציא המחלוקת ומצה ומריבה מן האמצע, שאם האדם יש לו שלום עם הבריות- דבריו נשמעין, מה שאין כן אם הוא במצה ומריבה אין דבריו נשמעין.

מרור כורך: כי האדם יש לו כמה צרות להתמרמר עליהם, ואם כן, אם ידאג על כל אחת בפני עצמה, יהיה לבו מלא דאגות, ואז ימלא עיבובן ויזיק לו לגופו ולנשמתו. אך הפיקח כורך הכל בדעתו, דרך משל צריך לו לכסות, צריך לו למזון, צריך לו לשכירות הבית, צריך לו לפירעון החוב, למה ידאג על כל דבר ודבר בפני עצמו, יכרוך הדברים בדעתו, כמה מעות צריך לכל אלו, אז יקווה לה' על מעות אלו.

שלחן ערוך: כי תמיד יחשוב שהקב"ה שלחנו ערוך, והוא ממציא פרנסה לכל הבוטח בו. משל לשני עניים, אחד מחזר על הפתחים עשר שעות ביום, ומקבץ מעט לחם, והשני מחזר שתי שעות, ומקבץ עשרה פעמים יותר ממנו. אמר לו: "למה זה העניין?!", אמר לו: הוא אינו מסובב אלא בשעת סעודה, שהשולחן ערוך לפניו מלא לחם ופירות ותבשיל, מוכרח שיתנו לו. אך אחר שיסירו השולחן ויצניעו הלחם בתיבה, ויבא עני ויכה על הדלת, מי יקום לפתוח החדר ולפתוח התיבה, ויוציא לו לחם ליתן לו, על כן מן המאה בתים לא יתנו לו כבית אחד, ולכן זה השני, שאינו מחזר בשעת סעודה שהשולחן ערוך, אינו מקבץ הרבה.

אך הקב"ה תמיד שלחנו ערוך, ותמיד הכל מזומן אצלו, על כן כל פעם ורגע שהאדם קורא לו יענהו. וזהו שלחן ערוך, שתמיד יחשוב האדם שלחנו יתברך ערוך לכל.

צפון ברך: אין בעל הנס נכיר בנסו. וזהו לא דווקא על הנסים הגלויים תברך לקב"ה, אלא תודה ותברך גם על הצפונים שאין אתה מכיר בהם, כי תאמין תמיד שהקב"ה עושה לך נסים רבים ואין אתה מרגיש בהם. ולזה אומרים במודים בעמידה "על נסיך שבכל יום עמנו (אלו הם הגלויים) ועל נפלאותיך שבכל עת (הם נסים המכוסים)". ולזה אמר צפון, הם נסים המכוסים. ברך לקב"ה עליהם.

הלל נרצה: הלל שלך יהיה נרצה לפני הקב"ה שיקובל ברצון, כי הוא הודעה שלמה על הנגלות ועל הנסתרות. ה' יתברך ברחמיו יעשה לנו נסים ונפלאות, אמן כן יהי רצון.

כאני השבת:

בברכת שבת שלום וחג שמח
הרב אורי פולק שליט"א

קדש ורחץ: פירושו על דרך קדש עצמך במותר לך, שזה כלל גדול להכניע היצר הרע שלא יחטיא, כי דרך היצר הרע לעשות סימני טהרה לכל עוון כדי שיעבור האדם ויעשנו, אבל אם האדם נזהר לקדש עצמו גם במותר לו, אם כן השתא גם אם יעשה לו דרך היתר, לא יוכל עליו, כי הוא דרכו לפרוש ולקדש עצמו גם בהיתר. והשתא אחר שבנה לו גדר וסתם הפתח לבלתי יכנס היצר הרע, אז יוכל להביט במעשיו ולרחוץ כתמיהם.

וזהו תחילה קדש ורחץ, כמו אדם שרוצה לידע להבין חשבונותיו, והיה אצלו אדם אחד מדבר ומנגן ובזה מבלבל אותו ואינו יכול לידע החשבונות כמצטרך, שתקנתו היא להוציא מביתו ולסגור הדלת אחריו שלא יבא, אזי ישאר לבד שקט ושאנן. גם ידמה כמו אדם שנכנס מים לתוך חצרו מחור אחד, והתחיל לשטוף אותו, שהתקנה היא שתחילה ישתדל לסתום החור שלא יבוא עוד מים מחדש, ואזי אחר כך ישתדל להוציא המים בכלים מן החצר ולשפוך בחוץ, וכן הדבר הזה.

אז יובן קדש ורחץ, רוצה לומר קדש לשון הזמנה, כלומר הזמן, ובא לרמוז על נטילת ידיים, שיזהר האדם הרבה בנטילת ידיים שלא יהיה הכלי נקוב שפסול כפי הדין ולא עלתה לו נטילה וזה קדש, כלומר הזמן הכלי בהזמנה חשובה שיהיה שלם כפי הדין, ואח"כ ורחץ. וטוב לדקדק להניח כלי מיוחד בשביל הנטילה, כי בעוונותינו הרבים יש שאין משגיחים בזה, ורוב כלי הנטילה הינם של נחושת אחר שיתיישנו הרבה יתנקבו ויהיו פסולים לנטילת ידיים, ונמצא שלא קיים מצוות נטילה.

ומרן הקדוש זצ"ל באו"ח סימן קנח סעיף ט כתב, צריך להיזהר בנטילת ידיים, שכל המזלזל - חייב נידוי ובא לידי עניות ונעקר מן העולם. ובזה יובן מה שיש לחקור באדם שהוא עשיר גדול, אבל הוא כלי ואינו נהנה מממונו, דהא ודאי איש כזה לא תוכל למנותו עם העשירים, כי מאכלו והנהגתו כעניים, וכן לא תוכל למנותו עם העניים, שהרי יש לו מעות. אם כן השתא, יש לחקור דמצינו לרבתינו ז"ל שאמרו (נדה טז ע"ב) המלאך מביא הטיפה לפני הקב"ה ואזי גוזר הקב"ה אם עני ואם עשיר, אם כן לא נמצא גזירה כי אם או עני או עשיר, אבל שיהיה בו משני הסוגים, עני ועשיר, וזה לא נזכר. אם כן מה הוא עניין הכלי?

ונראה דזה הכלי הוא צריך להיות מצד עשיר מצד עצמו מאיזה טעם הכמוס לו יתברך, ואומנם הוא יש עליו עוונות כאלו הגורמים לעוני ח"ו, כמו נטילת ידיים ופירורין וכיוצא, או בגלגול הזה או בגלגול הקודם, ולכן צריך להיות עני, ואם כן יקויים רצונו יתברך שרוצה לגזור עליו עשיר וכן גזר עליו, ולכן זה האיש עוונותיו ילכדוהו להיות כלי, שאז יתקיים בו שתיהן.

עיקר הנדיב יהיה בו ממידת קונו שלא יקוץ בנידבותיו, וזהו אם על נדיבות, לשון רבים, יתן ויחזור ויתן, אזי יקום ויתנשא למעלה למעלה. ובפרט בחג הקדוש הזה שבו יצאו ישראל ממצרים בזכות שגמלו חסד זה עם זה, ובניסן נגאלו ובניסן עתידים להיגאל. ובפרט כשאומר בליל פסח כל דכפין וכו', אם לא יתן לחם לרעבים קודם הפסח, מי יאמין לדבריו אלו שאומר אותם בלילה בתוך ביתו והפתח סגר אחריו, ואין מי שישמע קולו, ואם אמת דבריו ילך לפתחי עניים ויכריז כל דכפין יתי ויכול.

וישראל נשתבחו ברחמנות ונקראים רחמנים בני רחמנים, ומה גם המצווה הזאת היא נוהגת בין כל העולם, שאפילו הגויים מזהרים על זאת, וישראל כרם אלוקים אם יבקשו מהם יתנו בעין טובה. ועל כן צריך שילכו שנים מן הקהל לקבץ, והאדם יחשוב הצדקה שנותן עם הוצאות המועד. ובזה רמז רבינו מהר"ם אלשיך זלה"ה, בתיבת **כרפס**, כ"פ ר"ש סמ"ך פ"ה. [כלומר תמלא **כף** בעל **ריש** וענו, וגפ תפייסהו בדברים, כי הנותן לרש מתברך בשש ברכות, והמפייסו בי"א ברכות, שהוא לסמוך לבו, וזהו פ"א סמ"ך, לומר כי אחרי מלאת כף הריש, גם בפה תסמכהו כי תפייסהו.

ואם תאמר מה תעשה שאין לאל ידך, **יחץ**, רוצה לומר אפילו פרוסה שתתן כפי שכולתך. ועוד תפרוס החצי לאחר הסעודה, רמז לעולם הבא, אפיקו מיני וכו'. ואז אחר כך **מגיד** תוכל לומר הא לחמא וכו', כל דכפין וכו', ובזה נמי **רחצה**, תרחץ מעליך הקטרוג בעת שתאמר כל דכפין וכו'. **מוציא מצה**, רמז להסיר המחלוקת מביתו וחבריו, וזהו מוציא מצה, שיוציא המצה ומריבה מביתו. **מרור כורך**, רוצה לומר, אפילו אם עשו לו מרירות, גם כן לא יגלנו ויפשיטנו להדיא, אלא כורך את העניין ומעבירנו מלבו.

שולחן עורך שבזה יזכה לעושר שיהיה שולחנו ערוך תמיד בכל מיני פירות ומגדים, יען כי השלום הוא גורם העושר וההשפעה, ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום (עוקצין ג יב). **צפון ברך**, רוצה לומר אם זיכך ה' לשולחן עורך בכל מיני פירות, אזי אותו הניצוץ והנשמות אשר צפון בפירות, תוציאנו ותעלנו על ידי ברך, הברכה שלך, ובזה **הלל נרצה** תהיה מרוצה לפני השכינה, כי הלל גימטריה אדני- בחינת השכינה.

קדש ורחץ :

נראה לי בס"ד, דאמרו בגמרא (יומא פו ב) הכי דמי בעל תשובה, מחוי רב יהודה באותו מקום, באותה אשה שיזדמן לפניו העבירה באותו מקום באותה אשה, שהייצר הרע גובר עליו בכך יותר, הוא פורש ממנה וכופה את יצרו. הנה בזה מתקן תיקון מעליא לותו פגם העברה שעשה מקודם. נמצא זה עושה שתי פעולות בבת אחת, כי בפרישותו מן העברה הוא מקדש עצמו שמושך קדושה רבה על נפשו. ובזאת בקדושה שהוא מקדש את עצמו הנה הוא רוחץ את הכתמים של העבירה שהייתה לו מקודם.

והנה בודאי המתגבר על יצרו תגבורת כזאת, יש לו כח לדחות את החיצונים שלא ינקו מהקדושה שלו, כשם שדוחה יצרו מעליו בשתי ידיים מדה כנגד מדה, והרי זה משובח יותר מצדיק גמור שלא עבר שום עבירה מימיו ובאה העברה לפניו ולא חטא בה, כי זה מקדש עצמו בפרישותו זאת, אבל אינו מטהר ומנקה הכתמים שלו כי אין לו כתמים מעיקרא, שלא חטא מימיו.

משל לרופא שנתן תרופה לשני בני אדם. האחד היה גוסס ונוטה למות ונתן לו התרופה ונתרפה ונעשה חזק ובריא אולם מאוד. והשני היה בלאו הכי בריא ונתן לו תרופה והוסיף בריאות וכח יותר. איזו תרופה משובחת יותר? הא ודאי אותה תרופה שריפאה את החולה שהיה נוטה למות, כי נעשו בו שתי פעולות: שנתרפא מחוליו הגדול וגם נעשה בריא וגיבור וחזק.

ולכן אמרו (ברכות ל"ד ב): במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גדולים יכולים לעמוד. אמרו בעלי תשובה ולא אמרו במקום שעושי תשובה עומדין, והיינו בעלי תשובה רוצה לומר שטרחו ויגעו בה במלחמת היצה"ר שנעשו בעליה של התשובה מכח היגיעה שהיה להם בה.

וזהו שאמר: קדש ורחץ - שתי פעולות בבת אחת וע"י כך יש בך כח לעשות מחיצה לגבורות מנצפ"ך שעולים פ"ר דינים, שלא יהיה מהם יניקה לחיצונים, והיינו מדה כנגד מדה, כיוון שאתה דחית היצר הרע מעליך ביגיעה רבה, תוכל לדחות החיצונים מיניקתם ע"י מחיצה שתעשה בפניהם לפ"ר דינים דמנצפ"ך. וזהו שאמר:

כרפס יחץ :

ר"ת כלל ראשון פה סגור. שאסור לדבר בליל הסדר אלא מענין ההגדה. הנה התחלה וסוף של כרפס הם ס"ך. ונשאר פ"ר באמצע, הרי כרפס הוא סף פ"ר, כלומר סך הגבורות של מנצפ"ך שעולים פ"ר - יחץ, תעשה להם מחיצה לדחות החיצונים שלא ינקו מהם כדרכם, והיינו כמדה כנגד מדה, אחר שנלחמת מלחמה רבה עם היצר הרע.

או יובן בס"ד לרמוז כרפ"ס יחץ, כי בעל תשובה צריך לו לימוד התהלים למאוד מאוד, מפני כי החיצונים מתקנאים בו, ולימוד התהלים דוחה אותם יותר מכל מני לימוד של תורה, כי התהלים כוחו לזמר עריצים וכו', ולכן כתב השל"ה שצריך האדם לחלק התהלים על ימי השבוע כולו ומסוגל מאוד, וזהו כרפס, למפרע ספר כ', הוא ספר התהלים שהוא בתוך כתובים והוא ראש שלהם, יחץ.

או יובן בס"ד לרמוז כרפס יחץ, מה מאוד צריך האדם לסגל תשובה ומעשים טובים וללמוד תורה בחג הקדוש הזה, כי החודש הזה מסוגל לגאולה, וכמו שנאמר (מיכה ז טו): "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", כי בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל (ר"ה יא א). והנה במצרים נתקיים: "הפח נשבר ואנחנו נמלטנו" (תהלים קכד ז), כי ידוע מה שכתב הרב מעטת תהלה עשה הרב מדרש לפרושים ז"ל, כגאולה הראשונה כן גאולה אחרונה, משום דגבי משה כתיב (שמות ג ד): "וירא ה' כי סר לראות", והקב"ה שבר הפח, כדכתיב: "הפח נשבר ואנחנו נמלטנו". והשבירה בגאולה ראשונה היה ע"י אות סמ"ך, שבא אות סמ"ך באותיות פח ויהיה אז יציץ ופרח ישראל (ישעיה כז ו). וזהו וירא ה' כי סר לראות, שמשה רבינו ע"ה גם בגאולה אחרונה שהיא ע"י רי"ש וכו'. עיין שם. (בן איש חיל ד הגדול ב).

וכמו שגאולה ראשונה הייתה בזכות התורה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל על פסוק (שמות ג יב): "וזה לך האות, גם הייתה על ידי הצדקה שעשו זה עם זה. והנה זכות התורה רמוזה בפה, כי חיים הם למוציאיהם (משלי ד כב): למוציאיהם בפה (ערובין נד א), והצדקה רמוזה בכף שהוא הנותן הצדקה מלא כפו. וכן גאולה אחרונה שתהיה במהרה בימנו היא גם בזכות הצדקה, כמו שנאמר (שיעיה א כז) ושביה בצדקה, ובזכות התורה, גם כי יתנו בגויים עתה אקבצם (הושע ח י), שהיא רמוזה בפה, ובפרט זכות תורה שבעל פה. ובזה יובן הרמז, כרפס יחץ, כי אותיות כרפס הוא כ"פ פ"ה סמ"ך רי"ש רוצה לומר בזכות כ"פ פ"ה, תורה וצדקה, אזי סמ"ך רי"ש יחץ שיבר באותיות פ"ח, ונתן הסמ"ך הראשונה והרי"ש באחרונה.

מגיד רחצה :

שיש עוד עניין להיפך שהוא עניין הוצאה וסילוק באותיות לטובה, והיינו כי כשאין עושין רצונו של מקום יהיה מצודה מן השטן וגנדרא דיליה לניצוצי הקדושה שהם חלקי הנפש וחיותה. ולכן כנגד בירורי ניצוצי הקדושה שביררו ישראל במצרים, אמרו רבותינו ז"ל בגמרא (ברכות ט ב) על פסוק (שמות יב לו): "וינצלו את מצרים, עשאוה כמצודה שאין בה דגן", וזה הוא כנגד מה ששייך לנפש, אך גם לגוף יהיה חסרון וקושי במזונו וחיותו, וזה נקרא מצוקה, כמו שנאמר בצפניה (א טו): "יום עברה היום ההוא, יום צרה ומצוקה". אך כתיב (ירמיה ל יז): "וממכותיך ארפאך", שהמכה עצמה תתמתק לטובה, והיינו כי יסתלק מן מצודה השייכת לנפש אותיות מצא ביושר וישאר ד"ו, וגם יסתלק מן מצוקה השייכת לגוף אותיות מצא ביושר וישאר ק"ו, הרי בטלה המצודה והמצוקה ונשאר ד"ו ק"ו, כלומר שתי קו, שהם קו ימים חסד וקו שמאל גבורה, שתתמתק הגבורה בחסד ותשפיע טובה, שאז יתקיים "כי ימין ושמאל תפרוצי זרעך גוים יירש" (ישעיה נד ג).

ובזה יובן הכתוב שישעיהו (כח ט-י): "את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים, כי צו לצו צו לצו לקו לקו לקו". פירוש בזכות שהם מקיימים מצוות דברי סופרים, שהם מצוות הבאים לעשות שמירה גדר וסייג לעסק התורה, וזהו צו לצו, רוצה לומר מצווה דרבנן הבאה בעבור מצווה דאורייתא, אז בזה זוכים למתק קו הגבורה בקו החסד, וזהו קו לקו, קו דייקא. וזהו שאמר: מוציא מצה, רוצה לומר אותיות מצה יוציא אותה מן מצודה ומן מצוקה, ובזה תתרפא המכה.

מרור כורך :

נראה לפרש כאשר תתמרמר על עוונותיך ביודי ובסיגופים ותעניות, תכוון להתמרמר גם על הגלגולים הקודמים, וזהו כורך, גלגול זה שלך עם הגלגולים שקדמו.

שלחן עורך :

האשה נקראת שלחן בדברי חז"ל. והטעם פירשתי בס"ד, מפני מה אמרו רבותינו ז"ל (ב"מ נט א): " אין הברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בעבור אשתו של אדם". אם כן, לשלחן שהיא האשה עורך - תעשה הערכה שלא תזלזל בה כי איננה שפחתך, אלא צריך שתכבדנה הרבה. שתעשה ערך ושומא להנאה המגעת לך ממנה. אם ברוחניות היא מצילה אותך מהחטא, וכמו שאמרו בגמרא (יבמות ס"ג א): "דיינו שמצלת אותנו מן החטא". ואם בגשמיות היא מביאה לך בנים אשר זה עיקר קניינך בעולם. והיא סובלת צער גדול בהריון ובלידה ובגידול הבנים שמביאה לך. כמה היה קשה עליך צער זה והאם היית יכול לסבול אחד משישים ממנה. זאת ועוד, צער פריסת דם נידה שיבא לה בכל חודש, שהוא דבר קשה ומאוס הרבה.

ואותו חכם היה אומר: "אני בכל יום אברך ברכת שלא עשני אשה בשמחות וגיל, ואודה לה' על זאת בכל לב, יען כי כל צער ויגיעה של אשה הייתי סובל, וצער דם הנדה איני סובל, ואם לא עשני אשה אלא רק להצילני מזה הצער- די לי". אמר לו חברו: "אני כל צער האשה הייתי סובל, ורק צער גידול בנים מן עת היניקה עד גמלה את בנה- אין אני יכול לסבול, כי אני רואה לפעמים כי הילד בוכה הרבה ואינו שותק, ואמו מניקתו ואינו שותק, נושאתו על כתפה ועשה לפניו כמה קולי קולות ואינו שותק, עד שלפעמים תקוץ בחייה, כי לא תדע מה לעשות ולא תדע על מה בוכה, כי אין לו פה לדבר ולומר מה כואב לו". ולזה אמר, שלחן, היא אשתך, עורך, תעשה הערכה בענייניה ותדע ותכיר כמה הנאות מגיע לה מצידה, הן ברוחניות והן בגשמיות, ואז תכבדנה כראוי.

אך הזהר שלא לברכה ולשבחה על טוב הנאות היוצאים לך ממנה בגלוי, כי הנשים דעתן קלות עליהם, וכאשר תברכנה ותשבחנה תזוח דעתה עליה ואז תמרוד בך. וכמו המעשה דאיתא בגמרא דתענית (דף כ"ג ב), ברבי מני בן רבי יונה דהוה מצוי ורגיל אצל רבי יצחק בן אלישיב. ואמר לו: "אין אשתי מקובלת ואין דעתי מיושבת עליה לפי שאינה יפה". אמר לו: "מה שמה?", אמר לו: "חנה". אמר רבי יצחק: "תתיפה חנה"- ונתייפית. אחר כך אמר לו: "עכשיו מתגדלת עלי מפני גבהות יופיה ואיני יכול לסבול זה". אמר: "תחזור חנה לשחרותה"- וחזרה חנה לשחרותה, עיין שם. על כן אתה לא תכבדנה בגילוי על טוב הנאה שמגיע לך ממנה, פן תזוח דעתה ותגדל עליך, כי נשים דעתן קלות, אלא:

צפון ברך :

ברך את השולחן היא אשתך, רצה לומר בסתר במצפוני לברך.

הלל נרצה :

ואם תהלל ותשבח אותה, יהיה באופן שהוא דבר נרצה ולא יגיע לך ממנה קלקול וצער, אלא יהיה באופן נרצה. (אורח חיים).